

Vaje 18: BESEDOSLOVJE IN OBLIKOSLOVJE

BESEDOSLOVJE

1. Zapišite protipomenke.

slovo	lakota
otožnost	odločnost
tišina	pogum
mižanje	smrt

2. Skupinam besed v posameznih vrstah poiščite nadpomenke.

bencin, vino, voda	boks, hokej, košarka
kos, sinica, vrabec	avto, ladja, letalo
grablje, lopata, žaga	ječmen, pšenica, rž
vrtnica, tulipan, iris	skuša, oslič, ščuka

3. Poiščite vsaj tri podpomenke k posameznim nadpomenkam.

barve, bolezni, drevesa, oblačila, sorodniki, meseci, države, imena

4. Poiščite ženske oblike samostalnikov.

profesor	zet
gospod	advokat
župan	krojač
fizik	pek

5. Imenom za samce dodajte imena za samice:

golob	lisica
jelen	ovca
konj	petelin

OBLIKOSLOVJE

1. Določite edninske oz. množinske samostalnike in jim določite spol.

očala, grablje, srebrnina, Karpati, pljuča, cvetje, škarje, drva, jelenjad, sanke, Alpe, obresti, učiteljstvo, prsi, obrvi, listje, jetra, ošpice, meščanstvo, brki, tla, vilice, vejevje, trsje, Trbovlje, otročad, usta, pesek, naočniki, možgani, klešče, grmovje, vrata, hlače

2. Izberite ustrezno obliko.

Zavihal si je hlačnici/hlačnice in prebredel reko. – Tanja je rodila dvojčka/dvojčke. – Starša/Starše so klicali v šolo. – Obe rokavici/rokavice pospravi v predal. – Z očesoma/Z očmi jo je požiral. – V mavcu je imel obe nogi/noge. – Janez se je zrinil naprej s komolcema/komolci. – Udarila se je v kolena/koleni. – V vodo skoči na nogi/noge.

3. Sklanjajte samostalnike:

IMENOVALNI K	RODILNI K	DAJALNI K	TOŽILNIK	MESTNIK	ORODNIK
bukev ed.		bukvi			bukvijo
mati ed.					materjo
hči ed.	hčere				
Luka ed.	Luka/Luke				
gospa ed.		gospe		gospe	
gospe dv.	gospa			gospoh	
gospe mn.		gospem			gospemi
perut ed.					perutjo
otroci mn.					otroki
pljuča mn.	pljuč				
oko ed.					
očesi dv.					očesoma
oči mn.					

4. Povedi dopolnite z oblikami samostalnika *oko* v ustreznem sklonu in številu.

Z _____ gledamo. – Ali ima krompir pet _____ ali le dve _____? – Svojim _____ nisem mogel verjeti, tako je bilo nenavadno. – V _____ so se mu nabrale solze od veselja. – Obe _____ sta vneti od prepaha. – V _____ ti berem laž. – Tinček je z _____ pomežiknil Ani. – Boštjan je trdil, da mu je padla smet v _____.

5. Podčrtajte samostalnike in jim določite spol, sklon, število in sklanjatev.

Ozrli smo se v nebo in odkrili komaj vidno meglico, ki jo je sever obračal nazaj. Skozi grapo smo zavili na prostoren pašnik, kjer se je pasla živina. Za kratek čas smo uživali gostoljubje pri planšarjih. Prinesli so nam mleka in nas posedli na kožuhe, kot da smo ugledni gostje.

6. Izberite določno ali nedoločno obliko pridevnika.

Bila sta len/leni in deloven/delovni kmet. – Len/Leni kmet je rad počival, deloven/delovni kmet pa je dosti delal. – Jakob se je hvalil, da imajo doma moderen/moderni sesalec. – Obiskal me je moj star/stari prijatelj. – Tisti majhen/mali paglavec mi zmeraj nagaja. – Kakšen zvezek potrebuješ za matematiko? Brezčrten/Brezčrtni zvezek. – Na slavnosten/slavnostni večer so prišli vsi povabljeni. – Pred nami se je razprostiral gričevnat/gričevnati svet. – Ponedeljek je najdaljši deloven/delovni dan v tednu.

7. Podčrtajte pridevnike in jim določite stopnjo (osnovnik, primernik, presežnik).

Homer velja za največjega pesnika antične Grčije. Iliada opisuje dogodivščine junakov, ki so sodelovali v slavni trojanski vojni, Odiseja pa pripoveduje o dolgoletnem Odisejevem vračanju na rodno Itako. Iliada in Odiseja sta najzvestejši priči grške kulture.

8. Izberite ustrezen zaimsek.

Vsak otrok ima rad njegove/svoje starše. – V moji/svoji mladosti še pomisliti nisem smel na disko. – Mama mi je pripovedovala, česa se spominja iz njenih/svojih otroških dni. – Pokaži tvojo/svojo osebno izkaznico, kajti tvoja/svoja je še veljavna. – Mojo/Svojo knjigo sem pozabila doma na omari, njegovo pa imam v avtu. – V Karantaniji so Slovenci volili njihove/svoje kneze.

9. Povedi dopolnite s *ki* ali *kateri*.

Hiša, pred _____ stojite, je stara 250 let. – Knjiga, _____ sem jo prebrala, je bila vseč tudi moji mami. – Mladenič, o _____ sem vam pripovedoval, me bo danes obiskal. – Dijakinja, s _____ stanujem v dijaškem domu, je doma iz Mokronoga. – Vijolice, _____ so že venele, so še zmeraj opojno dišale. – Ilustrirala je pravljico, _____ ji je bila najbolj vseč. – Človek, _____ razmišlja, je mislec.

10. Glagolom določite osebo, število, čas, naklon in glagolski vid.

Sova je učila sovce iz debele knjige: »Sove ponoči bedimo, zato veljamo za znamenje učenosti. V knjigah je zapisano vse znanje. Čukec, ne premikaj se; raje me poslušaj!« Nato so ponovili abecedo. Začel je čukec Čuko. Ob koncu pouka so zapeli himno: »Čuk se je oženil, tralala, sova ga je vzela ...«

11. Nedoločnik v oklepaju uporabite v velelniku za 2. osebo ednine ali množine.

(Steči) _____ za vozičkom. – (Ustreči) _____ staršem in (iti) _____ po kruh. – Ne (verjeti) _____ obljubam. – (Postreči) _____ gostom. – (Sleči) _____ plašč in (počakati) _____. – (Seči) _____ na zgornjo polico.

12. Uporabite glagol MORATI ali MOČI.

Vsako jutro _____ vstati ob 7. uri. – Janezu bom _____ pomagati, ker sem obljubila. – Nisem se _____ upirati, ker je močnejši. – Mira ni _____ na izpit. – Ni bilo časa, zato so _____ lačni na pot. – Žejni niso _____ delati. – Kdo _____ preplavati tako široko reko? – _____ že, toda nočem.

13. Velelnike zapišite tako, da bodo izražali prepoved.

Pojdi po sredi ceste. – Potrgaj vse cvetje, ki raste ob poti. – Papirčke vrzi kar na tla. – Jej z odprtimi usti in cmokaj. – Potem si oblizni prste.

14. Besedilo preoblikujete tako, da bodo glagoli nedovršni.

Kralj je počasi odgovoril Malemu princu; vmes je z dostojanstvenim gibom odmaknil krajec škrlatnega plašča. Mali princ se je začudil, komu je vladar zavlada na tako majhnem planetu. »Ukažem ti, da me vprašaš,« je pohitel kralj. »Veličanstvo,« je zajeceljal Mali princ, »komu pa ste zavladali?« »Vsemu,« je z vzvišeno preprostostjo odgovoril ošabni kralj. »Pa vas zvezde ubogajo?« je vprašal deček. »Kajpak,« je rekel kralj.

15. Ustrezno uporabite namenilnik ali nedoločnik.

Marsikaj moram še naredit. – Tega ne bi smela rečt. – V jeseni gremo nabirat gobe. – Toliko ti imam za povedat. – Tega ne morem dvignit. – Šli so gledati, ali je voda res narasla. – Začela sta se pripravljat na izpit. – Bi nehali klepetati? – Vsakdo mora pospravit za seboj. – Hitela je kupovat vse potrebno.

16. Izberite ustrezno obliko.

Napoti/Na poti proti domu sem srečala prijateljico iz šolskih dni. – Ves čas se jeziš nato/na to omaro. Ali ti je napoti/na poti? – Najprej si bomo ogledali Vipavski Križ, potem/po tem gremo še na Zemono. – Potem/Po tem filmu sledijo še zadnja današnja poročila. – Na začetku razlaga na dolgo in na široko, potem/po tem pa na hitro zaključit. – Potem/Po tem sva dogovorjena, kajne. – Pojedel je kosilo, potem/po tem je legel k popoldanskemu počitku.

17. Ustrezno razvežite predložne zveze.

v slučaju slabega vremena – v/ob slabem vremenu

v kolikor bom mogel, vam pomagam – _____; delovati v okviru zakona – _____; zdraviti se v pogojih morske klime – _____; biti uspešen na področju športa – _____; brati v času kosila – _____; potreben v poteku preiskave – _____; ostati doma iz razloga bolezni – _____; iti v smeri vasi – _____; ukrepati v skladu z navodili – _____